

QUALITY OF LIFE AND APPROACHES TO ITS MEASUREMENT

KVALITA ŽIVOTA A PRÍSTUPY K JEJ MERANIU

Daniela RYBÁROVÁ

ABSTRACT

Since the second half of the 20th century, there has been an effort to calculate a standard of living that would suitably complement the still most used GDP. There are currently a large number of alternative ways of measuring social well-being, which include various economic and socio-economic indicators. The aim of the paper is to map and summarize indicators measuring welfare, respectively, life as a basis for continuing research and comparing consumption to welfare indicators to determine possible overconsumption. In this paper, we focused on the European Quality of Life (EQLS) survey and the Better Life Index (BLI), including the How We Live report.

KEY WORDS

European Quality of Life Survey, Better Life Index

JEL – CLASSIFICATION: A14, D63

DOI: <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.P210-8640-2021-14>

1 Úvod

Od druhej polovice 20. storočia sa objavuje snaha počítat mieru životnej úrovne, ktorá by vhodne doplnila stále najviac používaný HDP. V súčasnosti existuje veľké množstvo alternatívnych možností merania spoločenského blahobytu, ktoré zahŕňajú rôzne ekonomické a socio-ekonomické ukazovatele. V príspevku sme sa zamerali na dva spôsoby merania spoločenského blahobytu a spokojnosti založené na individuálnom hodnotení a to European Quality of Life Survey – EQLS) a Index lepšieho života (Better Life Index – BLI) vrátane správy Ako si žijeme (How's live).

2 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Makroekonomická výkonnosť ekonomiky sa vyjadruje formou makroekonomických agregátnych veličín. Základnou makroekonomickou veličinou, ktorá sa používa na meranie výkonnosti ekonomiky, je hrubý domáci produkt – HDP (angl. Gross Domestic Product – GDP). (Lisý, 2005). Hrubý domáci produkt predstavuje trhovú peňažnú hodnotu všetkých finálnych statkov a služieb vyprodukovaných za určité časové obdobie výrobnými faktormi umiestnenými na území daného štátu (Sujová, 2005). Úpravou ukazovateľa HDP vznikali ďalšie veličiny, ktoré by umožnili presnejšie merať výkonnosť ekonomiky, ako napr. čistý domáci produkt (hrubý domáci produkt – amortizácia (odpisy), národný dôchodok (čistý domáci produkt vypočítaný dôchodkovou metódou – nepriame dane). Pre objektívne posúdenie výkonnosti ekonomiky je tiež dôležité rozlišovať medzi nominálnym HDP a reálnym HDP. Ekonomický rast krajiny sa vyjadruje predovšetkým rastom reálneho HDP. Pri nominálnom HDP sa hodnota

výstupu vyjadruje v trhových cenách daného obdobia, t.j. v bežných cenách. Zmeny nominálneho HDP ovplyvňujú zmeny bežných trhových cien a teda neposkytujú objektívny údaj o výkonnosti ekonomiky a o tempe ekonomického rastu. Reálny HDP meria a vyjadruje zmeny vo fyzickom výstupe medzi rôznymi časovými obdobiami tak, že ocení všetky statky a služby vyrobené v rôznych sledovaných časových obdobiach rovnakými, t.j. stálými cenami základného roka.

Ukazovateľ HDP má veľa kritikov, ktorí upozorňujú na skutočnosť, že HDP zahŕňa veľa diskutabilných položiek a vynecháva veľa dôležitých oblastí ekonomických aktivít vrátane negatívnych dopadov na životné prostredie. Nordhaus a Tobin (1972, 1973) zaoberali otázkou, či ekonomický rast meraný HDP vypovedá o celkovom pokroku spoločnosti. Konštatujú, že HDP nemá takú vypovedaciu schopnosť, pretože sám o sebe nie je ukazovateľom ekonomického blahobytu. Uvádzajú, že hlavným dôvodom je, že HDP je indexom produkcie a nie spotreby. Väčšina iniciatív ekonómov v oblasti merania pokroku a ľudského blahobytu vychádza práve z limitu hrubého domáceho produktu a vo výskumnej sfére sa v druhej polovici 20. storočia objavuje snaha počítať mieru životnej úrovne, ktorá by vhodne doplnila stále najviac používaný hrubý domáci produkt. Samuelson, Nordhaus (2005) rovnako konštatujú, že ekonómovia pracujú na vývoji nových meraní, ktoré by napravili niektoré hlavné nedostatky štandardného HDP a lepšie by zachytili úroveň a spokojnosť v ekonomike. Takýchto pokusov nahradiť HDP iným „univerzálnym“ indikátorom, prípadne viacerými ukazovateľmi, ktoré by lepšie vyjadrili blahobyt alebo kvalitu života ľudí a ekosystémov je veľa. Tieto snahy sú podporené aj výskumami, ktoré ukazujú, že dynamika vývoja HDP neodráža komplexne zmeny vo vývoji blahobytu občanov, pretože niektoré zložky HDP nevedú k rastu individuálneho blahobytu a na druhej strane niektoré ekonomické aktivity sa nerealizujú prostredníctvom trhu, a preto nie sú začlenené do HDP napriek tomu, že boli vyprodukované. Nordhaus a Tobin (1972, 1973) vyvinuli ukazovateľ čistý ekonomický blahobyt (angl. Net Economic Welfare – NEW) vyjadrujúcu vzťah medzi ekonomickým rastom a blahobytom. Ukazovateľ čistý ekonomický blahobyt alebo čisté ekonomické bohatstvo vychádza z hrubého domáceho produktu (HDP), ku ktorému sa pripočítavajú položky zvyšujúce blahobyt (ako produkcia tieňovej ekonomiky, hodnota voľného času a produkcia domácej výroby) a odpočítame položky, ktoré blahobyt znižujú (a to náklady zo škôd na životnom prostredí, výdavky na zdravotnú starostlivosť a náklady na ochranu životného prostredia).

Snahy merať blahobyt či šťastie na úrovni jednotlivca sú konfrontované s otázkou, do akej miery ide o objektívne merateľné ukazovatele. Easterlin (1995) zistil, že priemerná úroveň individuálnej spokojnosti (šťastia) vo vyspelých krajinách je zväčša nezávislá na príjmovej úrovni. Čo znamená, že obyvatelia chudobnejších krajín nie sú vždy menej šťastní ako obyvatelia bohatých krajín (Easterlinov paradox). Iní autori (Stevenson a Wolfers, 2008; Deaton, 2008) naopak potvrdzujú koreláciu medzi šťastím a príjmami.

Na porovnávanie ekonomickej úrovne jednotlivých krajín sveta používa program OSN pre rozvoj (VNDP) tzv. index rozvoja človeka (angl. Human Development Index – HDI), ktorý berie do úvahy reálny ročný HDP pripadajúci na jedného obyvateľa prepočítaný cez paritu kúpnej sily, percentuálne gramotnosť dospelého obyvateľstva danej krajiny, priemernú dĺžku života obyvateľstva danej krajiny (Lisý, 2005). Mnohí autori (Noorbakhsh, 1998; Gönner et al., 2007; Osberg a Sharpe, 2002, 2010) vyjadrujú kvalitu života (blahobyt) na základe súboru ukazovateľov. Kvalita života je tak vnímaná ako multidimenzionálny jav, ktorý môže byť vyjadrený ako peňažnými, tak aj nepeňažnými čiastkovými ukazovateľmi. Flerubaey (2009) považuje za slabé miesto súhrnných indexov skutočnosť, že nie je možné ich uplatňovať na úrovni jednotlivca vzhľadom k absencii individuálnych údajov, čo by lepšie umožnilo odhad distribúcie v spoločnosti. Miery ako Index rozvoja človeka (HDI) považuje preto za užitočné z pohľadu

ich zrovnateľnosti medzi krajinami a dostupnosti agregovaných údajov. Za výhodu považuje, že kvalita života je vnímaná a aj meraná ako multidimenzionálny jav.

Aj napriek polemikám o objektívnosti a predovšetkým porovnateľnosti ukazovateľov merajúcich individuálny blahobyť, či šťastie, začali sa vyvíjať aktivity zamerané na meranie individuálnej spokojnosti (blahobytu) prostredníctvom dotazníkových prieskumov alebo napríklad pomocou fyziologických meraní (napr. hladina hormónu šťastia). Vzhľadom na skutočnosť, že takto získané dáta sa kompletizujú na úrovni jednotlivých štátov, stávajú sa tieto ukazovatele porovnateľnými a akceptovanými širokou odbornou verejnosťou. Jedným z takýchto prieskumov je Prieskum kvality života v EU (European Quality of Life Survey – EQLS), ktorý prebieha každé štyri roky od roku 2003. Skúma objektívne okolnosti života občanov Európy, ako aj ich názory na tieto okolnosti a na svoj život vo všeobecnosti. Prieskum je zameraný na celý rad otázok, ako sú zamestnanosť, príjem, vzdelanie, podmienky bývania, rodina, zdravie i rovnováha medzi pracovným a súkromným životom. Sledujú sa v ňom aj subjektívne témy, ako sú miera pocitu šťastia ľudí, ako sú spokojní so svojím životom a ako vnímajú kvalitu svojich spoločností.

V roku 2011 ako výsledkom nového prístupu k problematike merania pokroku spoločnosti vznikla iniciatíva OECD za lepší život, ktorá zahŕňa dva hlavné produkty – Index lepšieho života (Better Life Index – BLI) a správy Ako si žijeme (How's live). OECD zadefinovalo dve témy, ktoré sú dôležité pre meranie blahobytu – materiálne podmienky bývania a kvalita života. Uvedené témy sú zaradené do 11 oblastí, ktoré sa týkajú bývania, príjmu, zamestnanosti, občianskej angažovanosti, vzdelania, životného prostredia, občianskej angažovanosti, spoločenských kontaktov, zdravia, spokojnosti so životom, osobnej bezpečnosti a zosúladenia rodinného a pracovného života. OECD sa prostredníctvom uvedených prieskumov snaží do diskusie o meraní blahobytu spoločnosti zapojiť práve občanov a umožniť im, aby boli viac informovaní a zapájali sa do procesu tvorby politik.

Existuje veľké množstvo ďalších alternatívnych možností merania spoločenského blahobytu, ktoré zahŕňajú rôzne ekonomické a socioekonomické ukazovatele. K najčastejšie používaným patria index ekonomickej slobody, index miery samovrážd, index súkromia, index demokracie, index slobody tlače a médií, index jednoduchosti podnikania, ekologický index atď. Každý rok sú tieto indexy vylepšované a upravované. Tiež pribúdajú nové indexy, ktoré sa zaoberajú meraniami blahobytu.

3 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Cieľom príspevku je zmapovať a zosumarizovať ukazovatele merajúce blahobyť, resp. kvalitu života, ako základ pre pokračovanie výskumu a porovnanie spotreby k ukazovateľom blahobytu za účelom určiť možnú nadspotrebu. V príspevku sme sa zamerali na European Quality of Life Survey – EQLS) a Index lepšieho života (Better Life Index – BLI) vrátane správy Ako si žijeme (How's live).

Prieskum EQLS prebieha každé štyri roky. Prvý prieskum EQLS sa realizoval v roku 2003 a týkal sa 27 členských štátov EÚ a Turecka. Druhý prieskum prebiehal v rokoch 2007–2008 a zahŕňal už 31 krajín, kedy okrem 27 členských štátov EÚ, bol prieskum realizovaný aj v Chorvátsku, Macedónsku, Turecku a Nórsku. Do tretieho prieskumu v rokoch 2011–2012 boli pribraté aj Čierna hora, Srbsko a Kosovo. Prieskum v roku 2016 sa týkal 28 členských krajín EÚ a zamerail sa na identifikáciu zostávajúcich alebo nových výziev desať rokov po globálnej hospodárskej kríze. V každej vlne prieskumu sa náhodne vybrala vzorka dospelých osôb, ktoré absolvovali osobný rozhovor. Údaje z prieskumov EQLS a iných doplňujúcich zdrojov sú zapisované aj do elektronickej databázy agentúry Eurofound, ktorá je venovaná štatistickým ukazovateľom kvality života (EurLIFE).

OECD, ako bolo uvedené vyššie, pre meranie blahobytu zadefinovalo 2 témy a to materiálne podmienky bývania a kvalita života, ktoré detailnejšie rozdelili do 11 oblastí týkajúcich sa bývania, príjmu, zamestnanosti, občianskej angažovanosti, vzdelania, životného prostredia, občianskej angažovanosti, spoločenských kontaktov, zdravia, spokojnosti so životom, osobnej bezpečnosti a zosúladienia rodinného a pracovného života. Každá oblasť obsahuje jeden až štyri indikátory. V rámci každej oblasti indikátory majú rovnakú váhu. Pre výpočet čiastkového indexu sa používa nasledujúci vzorec:

$$\text{Čiastkový index} = \frac{\text{aktuálna hodnota} - \text{minimálna hodnota}}{\text{maximálna hodnota} - \text{minimálna hodnota}} \quad (1)$$

Údaje zverejnené na web stránke OECD v rámci Iniciatívy za lepší život pochádzajú z oficiálnych zdrojov OECD, OSN alebo z národných štatistických úradov. Niekoľko údajov pochádza z Gallupovej organizácie, ktorá vykonáva výskum verejnej mienky vo viac ako 140 krajinách sveta.

4 Výsledky práce a diskusia

4.1 Prieskum kvality života v EU (European Quality of Life Survey – EQLS)

Prieskum EQLS je celoeurópsky prieskum, ktorý prebieha každé štyri roky. Prvý sa uskutočnil v roku 2003. Zameriava sa na súbor ukazovateľov, ktoré dopĺňajú tradičné ukazovatele hospodárskeho rastu a životnej úrovne, ako sú HDP alebo príjem. Ukazovatele vyplývajúce z prieskumu zahŕňajú vo väčšej miere environmentálne a sociálne aspekty vývoja. Skúma tak objektívne okolnosti života občanov Európy, ako aj subjektívne názory na tieto okolnosti a vlastný život vo všeobecnosti. Obsahuje celý rad otázok, ako sú zamestnanosť, príjem, vzdelanie, podmienky bývania, rodina, zdravie i rovnováha medzi pracovným a súkromným životom. Sledujú sa v ňom aj subjektívne témy, ako sú miera pocitu šťastia ľudí, ako sú spokojní so svojím životom a ako vnímajú kvalitu svojich spoločností.

Tabuľka 1

Oblasti a indikátory prieskumu EQLS

Oblasti prieskumu	Indikátory – zameranie otázok v prieskumoch
Subjektívny blahobyt	Spokojnosť so životom, šťastie, optimizmus a odolnosť pri riešení a prekonávaní problémov
Fyzické a duševné zdravie	Vnímaný zdravotný stav, vnímaná duševná pohoda a nepohoda
Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom a starostlivosťou	Celkový pracovný čas, čas a postoj k času venovanému rodine a starostlivosti o domácnosť, rodinu, priateľov a príbuzných, ťažkosti sklbiť prácu a starostlivosť, postoj k času venovanému vlastným koníčkom, záľubám, dobrovoľníckej práci
Životná úroveň a núdza	Príjmová núdza na pokrytie potrieb domácnosti, nákupy, dovolenky, lekára, schopnosť hradiť účty, splátky pôžičiek, finančná situácia domácnosti v porovnaní so situáciou pred 12 mesiacov
Bývanie	Počet izieb doma, vlastníctvo bývania, problémy s bývaním, nedostatočné vybavenie, pravdepodobnosť potreby presťahovať sa pre náklady

Prístup k verejným službám	Návšteva všeobecného lekára, nemocničného lekára alebo chirurgického špecialistu, problémy, problémy so vzdialenosťou do ordinácie, čakáním, nákladmi, možnosť dovoliť si všeobecného lekára a špecialistov, finančná náročnosť dlhodobej starostlivosti a lekárskej starostlivosti o deti
Kvalita verejných služieb	Hodnotenie spokojnosti, kvality, korupcie, zariadení, poskytovania informácií a konzultácií v súvislosti s verejnými službami (zdravotníckymi službami, verejnou dopravou, vzdelávacieho systému, opatrovateľských služieb, starostlivosti o deti)
Kvalita okolia a služby	Urbanizácia, problémy s hlukom v okolí, s kvalitou ovzdušia, susedské problémy, prístup k verejnej doprave, ku kinu, divadlu, kultúrnemu centru, k oddychovým zónam, zeleni, k potravinám, supermarketu, k recyklačným službám
Bezpečnosť a ochrana	Pravdepodobnosť straty práce, nájdenia práce s podobným platom, starosti o príjem v starobe. Pocit bezpečia pred zločinom
Dôvera a sociálne napätie	Dôvera v ľudí, vnímané napätie medzi rôznymi skupinami, dôvera v orgány verejnej moci, právny systém, banky, demokraciu
Účasť v spoločnosti a komunita	Účasť na bohoslužbách, spoločenských aktivitách, dobrovoľníckej činnosti, športovanie alebo pohybová aktivita, spoločenská angažovanosť, odborná príprava
Sociálne vylúčenie a podpora	Sociálneho vylúčenia, spoločenské uznanie, osobné a telefonické kontakty s rodinnými príslušníkmi, s priateľmi, susedmi, možnosť nájsť oporu, podpora pri starostlivosti o deti
Život online	Využívanie internetu a problémy s ochranou súkromia a podvodmi na internete

Zdroj: spracované podľa Eurofound. <https://www.eurofound.europa.eu/cs/country/slovakia>

Pravidelná realizácia prieskumu umožňuje sledovať hlavné trendy v kvalite života ľudí. Z predchádzajúcich prieskumov napríklad vyplynulo, že ľudia majú od začiatku hospodárskej krízy väčšie ťažkosti vystačiť sa peniazmi. Ľudia v mnohých krajinách sa tiež domnievajú, že v súčasnosti existuje medzi príslušníkmi rôznych etnických skupín väčšie napätie. V tomto období ľudia v celej Európe dôverujú svojim vládam menej ako predtým. Ľuďom však aj naďalej prináša najväčšie uspokojenie rodinný život a osobné vzťahy. V období rokov 2011 až 2016 došlo v EÚ k celkovému pokroku v kvalite života, pričom niektoré dimenzie sa dostali na úroveň pred krízou z roku 2007. Pokles hmotnej núdze a zvýšenie spokojnosti so životnou úrovňou nastalo v porovnaní s rokom 2011 vo všetkých príjmových kvartiloch. Miera ťažkostí pri vyžívaní peňazí je však stále vyššia v siedmich krajinách ako pred krízou v roku 2007. V 11 krajinách viac ako polovica obyvateľstva uvádza, že má problémy s vyžitím. Životná spokojnosť v EÚ za posledné desaťročie zostala na relatívne vysokej úrovni a to v roku 2016 v priemere 7,1 na stupnici od 1 do 10 bodov. V rokoch 2011 až 2016 sa zvýšila v niektorých členských štátoch, najmä v Maďarsku, Estónsku a Spojenom kráľovstve, kým spokojnosť so životnou úrovňou sa najviac zvýšila v Maďarsku, Bulharsku, Estónsku a Poľsku. V Grécku, Taliansku a Španielsku sa spokojnosť so životom v tomto období znížila, čo pokračuje v klesajúcom trende, ktorý bol evidentný pred hospodárskej krízy. Úroveň šťastia sa v EÚ v priemere pohybuje okolo 7,4–7,5. Takmer vo všetkých krajinách ľudia uvádzajú inú a zvyčajne vyššiu hodnotu šťastia ako životnú spokojnosť. Hodnotenia kvality verejných služieb sa celkovo zvýšili; najmä spokojnosť so zdravotnou starostlivosťou a starostlivosťou o deti sa zlepšila v niekoľkých krajinách, kde boli hodnotenia predtým nízke. Vnímaná kvalita verejných služieb sa

v jednotlivých členských štátoch stále výrazne líši a ľudia z nižších príjmových skupín uvádzajú menšie zlepšenie kvality služieb (Eurofound, 2017).

Tabuľka 2

Trend vývoja vybraných indikátorov EQLS za roky 2003, 2007, 2011 a 2016

Parameter	Mierka	2003	2007	2011	2016	Trend
Spokojnosť so životom	Priemer (1-10)	5,7	6,7	6,4	6,4	
Šťastie	Priemer (1-10)	6,5	7,5	6,9	7,1	
Spokojnosť so vzdelaním	Priemer (1-10)	6,2	7,3	6,4	7,4	
Spokojnosť so súčasným zamestnaním	Priemer (1-10)	6,1	7,3	6,8	7,6	
Spokojnosť so súčasnou životnou úrovňou	Priemer (1-10)	5,4	6,7	6,2	6,7	
Spokojnosť s bývaním	Priemer (1-10)	6,4	7,8	7,2	7,7	
Spokojnosť s rodinným životom	Priemer (1-10)	6,5	7,8	6,9	7,9	
Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom – súhrnný index	Priemer (1-10)	5,7	6,2	6,1	6,3	
Ako je na tom vo všeobecnosti vaše zdravie?	Veľmi dobre	-	20%	23%	22%	
Index duševnej pohody WHO-5	Priemer (1-100)	-	60	59	67	
Ťažkosť vyžiť	S určitými ťažkosťami, ťažkosťami a veľkými ťažkosťami	59%	43%	71%	64%	
Index sociálnej inklúzie – súhrnný	Podľa prideleného skóre (1-5) na viaceré otázky	-	2,2	2,2	2	

Zdroj: Eurofound. <https://www.eurofound.europa.eu/cs/country/slovakia>, doplnené z Eurofound (2017), *European Quality of Life Survey 2016: Quality of life, quality of public services, and quality of society*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Väčšina ukazovateľov zaznamenala v roku 2016 nárast (tabuľka 2) a dosahovali hodnotu roku 2007. Najhoršie výsledky boli zaznamenané v roku 2011, čo bolo ovplyvnené finančnou krízou v predchádzajúcich rokoch. Ukazovatele spokojnosti so životom a šťastia nedosiahli predkrízovú úroveň, naopak ukazovateľ duševnej pohody WHO-5 sa zlepšil o takmer 12 % v porovnaní s rokom 2007.

Situácia na Slovensku podľa prieskumu kvality života (EQLS) nadácie Eurofound ukazujú, že väčšina ukazovateľov kvality života na Slovensku zostala v posledných rokoch pomerne stabilná a často je mierne pod priemerom EÚ28. Index duševnej pohody WHO-5 sa však na Slovensku zlepšil z 59 bodov v roku 2011 na 67 bodov v roku 2016, čo je tiež viac ako priemer EÚ28 64 (na stupnici od 1 do 100). Podiel respondentov, ktorí uvádzajú ťažkosti s vyžitím, v posledných rokoch na Slovensku kolíše. V roku 2003 malo na Slovensku problémy vyžiť 59 % respondentov, v roku 2007 to bolo 43 % a v roku 2011 sa opäť zvýšilo na 71 %. V roku

2016 tento podiel opäť klesol na 64 %, ale zostal výrazne nad úrovňou zodpovedajúcej EÚ28, ktorá je v priemere 39 %.

4.2 Index lepšieho života (*Better Life Index – BLI*)

OECD sa už veľa rokov zameriava na blahobyt ľudí a spoločenský pokrok a okrem fungovania ekonomického systému zohľadňuje aj na rôznorodé skúsenosti a životné podmienky ľudí a domácností. Meranie blahobytu a pokroku je kľúčovou prioritou, ktorú OECD sleduje ako súčasť iniciatívy za lepší život prostredníctvom rôznych výskumu. OECD presadzuje program s cieľom vyvinúť lepšie miery/indikátory blahobytu.

OECD analyzuje v rámci dvoch nosných tém 11 oblastí, ktoré sú detailnejšie uvedené v tabuľke 3. Každá oblasť obsahuje jeden až štyri indikátory, ktoré sú výsledkom štatistických zisťovaní, prieskumov alebo vychádzajú z rôznych štúdií tvoriacich bázu pre referenčný rok.

Tabuľka 3

Index lepšieho života – témy, oblasti, indikátory a jednotky indikátorov

Téma	Oblasť	Indikátory	Jednotky – identifikácia prieskumov
Materiálne podmienky bývania	Bývanie	Byty bez základného vybavenia	Percento populácie
		Výdavky na bývanie	Percento hrubého upraveného disponibilného dôchodku domácnosti
		Počet osôb na jednu izbu	Sadzba (počet izieb vydelený počtom ľudí žijúcich v byte)
	Príjmy	Celkový disponibilný príjem domácnosti	USD pri súčasných PPP na obyvateľa
		Finančné aktíva domácností	USD pri súčasných PPP na obyvateľa
		Celkové aktíva domácnosti	USD v PPP 2016 na domácnosť
	Zamestnanosť	Miera zamestnanosti	Percento populácie v produktívnom veku (vo veku 15–64 rokov)
		Dostupnosť zamestnania (meraný do roku 2015)	Percento závislých zamestnaných
		Očakávaná strata na zárobku (meraný od roku 2016)	Percento predchádzajúcich príjmov
		Miera dlhodobej nezamestnanosti	Percento pracovnej sily
		Osobné príjmy	USD v cenách roku 2011
Kvalita života	Občianska angažovanosť	Kvalita sociálnych služieb	Percento ľudí (Svetová anketa Gallup)
	Vzdelanie	Dosiahnuté vzdelanie	Percento dospelých populácie (vo veku 25 až 64 rokov)
		Zručnosti študentov	Priemerné skóre PISA
		Priemerný počet rokov školskej dochádzky	Počet rokov
	Životné prostredie	Znečistenie ovzdušia	Mikrogramy na meter kubický
		Kvalita vody	Percento ľudí (Svetová anketa Gallup)
	Občianska angažovanosť	Účasť na príprave zákonov	Vážený priemer odpovedí – OECD, Indikátory systémov regulačného riadenia, správa z roku 2009. Referenčným rokom je rok 2008 pre všetky krajiny.
		Volebná účasť	Percento populácie – Medzinárodný inštitút pre demokraciu a pomoc pri voľbách (IDEA); Porovnávacie štúdie

			volebného systému pre odhady nerovností. Referenčný rok pre SR je 2012.
Zdravie	Priemerná dĺžka života pri narodení	Počet rokov	
	Spokojnosť so zdravím	Percento populácie	
Spokojnosť so životom	Spokojnosť so životom	Stredná hodnota (Cantril Ladder) – Svetová anketa Gallup	
Osobná bezpečnosť	Miera fyzických napadnutí (merané do roku 2015)	Percento ľudí vo veku 15 a viac rokov – Svetová anketa Gallup	
	Pocit bezpečia chodiť v noci sám (od roku 2016)	Percento ľudí vo veku 15 a viac rokov – Svetová anketa Gallup	
	Miera vražd	Sadzbna na 100 000 obyvateľov	
Zosúladenie rodinného a pracovného života	Pracovné nadčasy	Percento závislých zamestnaných	
	Čas venovaný osobným záujmom	Počet hodín denne strávených vo voľnom čase a osobnej starostlivosti – databáza prieskumu využívania času OECD a prehľad spoločnosti OECD	

Zdroj: Enviroportal. 2019. *Index lepšieho života*. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/pokrok-spolocnosti/index-lepsieho-zivota> a štatistická databáza OECD dostupné na: <https://stats.oecd.org>

Pre potreby ďalšieho prieskumu je potrebné popísať výpočet finančných ukazovateľov ako celkový disponibilný príjem domácnosti, finančné aktíva domácnosti a osobné príjmy.

- Celkový disponibilný príjem domácnosti predstavuje maximálnu sumu, ktorú si môže domácnosť dovoliť spotrebovať bez toho, aby musela znižovať svoje aktíva alebo zvyšovať svoje záväzky. Získava sa pripočítaním k hrubému príjmu ľudí (zárobky, samostatná zárobková činnosť a kapitálový príjem, ako aj bežné peňažné transfery prijaté z iných sektorov) sociálne transfery v naturáliách, ktoré domácnosti dostávajú od vlád (napríklad školstvo a zdravotná starostlivosť), a potom sa odpočítajú dane z príjmu a majetku, príspevky sociálneho zabezpečenia platené domácnosťami, ako aj odpisy kapitálových statkov spotrebovaných domácnosťami. Dostupné údaje sa týkajú súčtu domácností a neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam. Referenčným rokom je rok 2010 pre všetky krajiny.
- Finančné aktíva domácnosti resp. čisté finančné bohatstvo pozostáva z: menového zlata, oboživa a vkladov, cenných papierov iných ako akcie, pôžičiek, akcií a iných majetkových účastí, poisťných technických rezerv a ostatných pohľadávok alebo záväzkov, bez finančných záväzkov domácností, ako ho definuje Systém národných účtov – SNA. Údaje sa týkajú súčtu domácností a neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam. V roku 2018 nahradené čistým celkovým bohatstvom domácnosti, kedy sa berie do úvahy celkové bohatstvo: finančné a nefinančné aktíva očistené o pasíva v držbe súkromných domácností s bydliskom v krajine. Nefinančné aktíva zahŕňajú hlavné bydlisko, ostatné nehnuteľnosti, vozidlá, cennosti a iné nefinančné aktíva. Je zostavený podľa Smerníc OECD pre mikrostatistiku o bohatstve domácností (OECD, 2013). Ukazovateľ nezahŕňa dôchodkové schémy.
- Osobné príjmy – ukazovateľ sa týka priemerných ročných miezd na ekvivalent závislého zamestnanca na plný úväzok, ktoré sa získajú vydelením celkového objemu miezd v národných účtoch priemerným počtom zamestnancov v hospodárstve spolu, ktorý sa potom vynásobí pomerom priemernej mzdy. obvyklé týždenné hodiny na zamestnanca na plný úväzok na priemer obvykle týždenných hodín pre všetkých zamestnancov. Zohľadňuje hrubú odmenu zamestnancov, teda celkovú sumu pred zrážkami zamestnávateľa v súvislosti s daňami, príspevkami zamestnancov na sociálne zabezpečenie

a dôchodkové zabezpečenie, poistné na životné poistenie, odborové príspevky a iné povinnosti zamestnancov.

Hodnoty jednotlivých indikátorov v rokoch 2013 až 2018 dostupné v rámci OECD štatistiky sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 4

Index lepšieho života v rokoch 2013–2018

Indikátory	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Byty bez základného vybavenia	1,4	1,1	0,6	1,3	1,4	1,2
Výdavky na bývanie	25	25	26	25	24	23
Počet osôb na jednu izbu	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1
Celkový disponibilný príjem domácnosti	16 682	17 228	17 503	18 534	20 265	20 474
Finančné aktíva domácností	7 798	9 651	8 663	8 896	10 846	
Čisté bohatstvo domácností						119 696
Miera zamestnanosti	59	60	60	61	65	66
Dostupnosť zamestnania	5	5,8	5,5			
Očakávaná strata na zárobku				10,7	6,7	9,9
Miera dlhodobej nezamestnanosti	8,65	8,89	9,46	8,8	5,46	4,78
Osobné príjmy	19 335	20 428	20 307	22 151	23 508	24 328
Kvalita sociálnych služieb	89	88	90	92	91	91
Dosiahnuté vzdelanie	91	91	92	91	92	91
Zručnosti študentov	488	469	472	472	463	463
Priemerný počet rokov školskej dochádzky	16,4	16,4	16,3	16,2	15,9	15,8
Znečistenie ovzdušia	12	13	13	16	21	21
Kvalita vody	81	82	81	81	82	85
Účasť na príprave zákonov	6,6	6,6	6,6	2,9	2,9	3
Volebná účasť	59	59	59	59	60	60
Priemerná dĺžka života pri narodení	76,1	76,1	76,2	76,5	76,7	77,3
Spokojnosť so zdravím	62	63	66	66	66	66
Spokojnosť so životom	5,9	5,9	6,1	6,2	6,1	6,2
Miera fyzických napadnutí	3	3	3			
Pocit bezpečia chodiť v noci sám				62,1	60,1	63,5
Miera vražd	1,5	1,2	1,2	1,2	0,8	0,8
Pracovné nadčasy	6,38	6,48	7,02	6,23	5,04	4,14
Čas venovaný osobným záujmom	14,78	14,99	14,99	14,92	15,01	

Zdroj: Štatistická databáza OECD dostupné na <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=BLI>

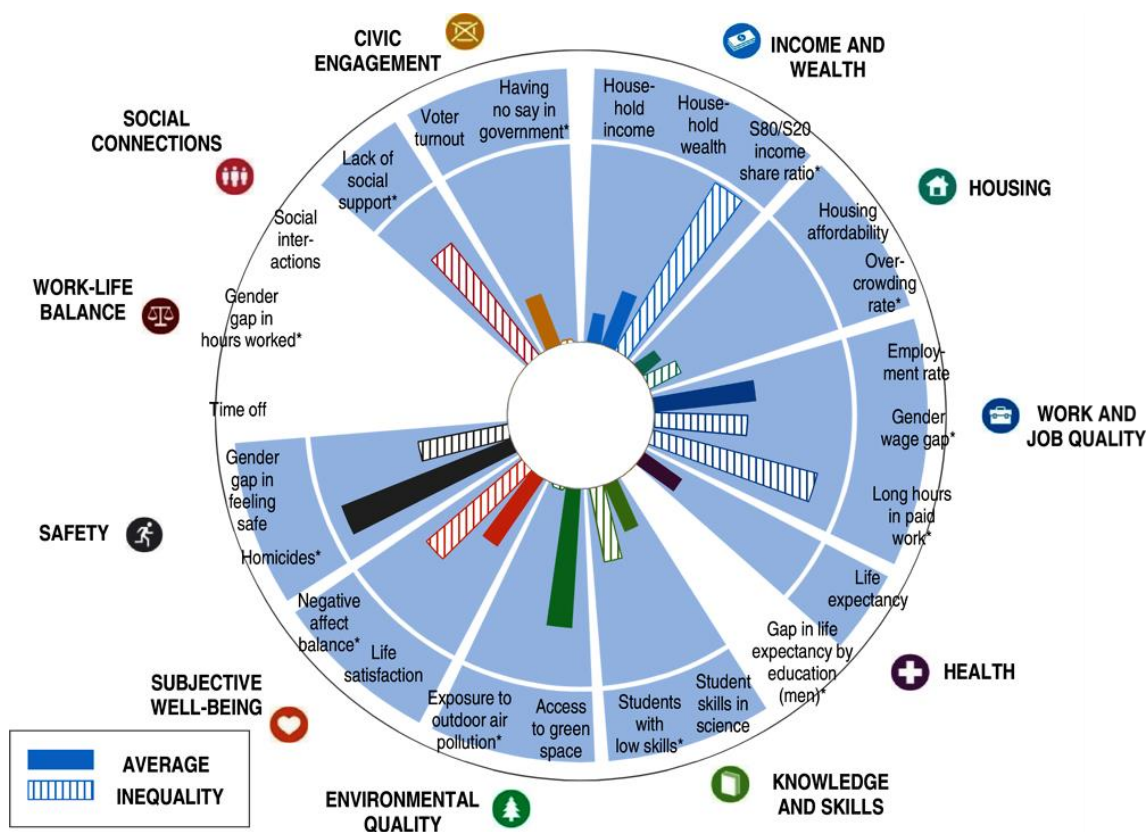
V roku 2016 sa zmenili dva indikátory, dostupnosť zamestnania bola nahradená indikátorom očakávaná strata na zárobku a miera fyzických napadnutí bola nahradená pocitom bezpečia chodiť v noci sám.

Pre medziročné porovnávanie sa odporúča využívať ukazovatele z databázy OECD „Ako ide život? Pohoda“ (<https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=HSL>) *Ako ide život?* je štatistická správa vydávaná každé dva roky, ktorá popisuje niektoré zo základných aspektov života, ktoré formujú blahobyt ľudí v OECD a partnerských krajinách. Vychádza z viacrozmerného rámca pokrývajúceho 11 dimenzií súčasného blahobytu (príjem a bohatstvo, zamestnanie

a zárobky, bývanie, zdravie, vzdelanie, rovnováha medzi pracovným a súkromným životom, životné prostredie, sociálne prepojenia, občianska angažovanosť, bezpečnosť a subjektívna pohoda). bytie) a štyri rôzne zdroje pre budúci blahobyť (prírodný, ľudský, ekonomický a sociálny kapitál). Každé vydanie zvažuje, ako sa blahobyť ľudí mení v priebehu času a ako je rozdelené medzi rôzne skupiny obyvateľstva, pričom celý rad tematických kapitol poskytuje hĺbkový pohľad na špecifické aspekty blahobytu.

Obrázok 1

Aktuálny stav blahobytu Slovenskej republiky, rok 2018

Zdroj: OECD. How's Life? 2020 : Measuring Well-being. How's Life in the Slovak Republic? Dostupné na: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/302b7f41-en/index.html?itemId=/content/component/302b7f41-en>

Poznámka: Dlhšie stĺpce vždy označujú lepšie výsledky (t.j. vyššiu pohodu), zatiaľ čo kratšie stĺpce vždy označujú horšie výsledky (nižšiu pohodu) – vrátane negatívnych indikátorov označených *, ktoré boli ohodnotené obrátene. Nerovnosti (medzery medzi hornou a spodnou časťou, rozdiely medzi skupinami, ľudia spadajúci pod prah deprivácie) sú vytičované pruhmi a chýbajúce údaje sú biele.

Obrázok 1 zobrazuje relatívne silné a slabé stránky Slovenskej republiky pomocou jednotlivých indikátorov blahobytu v porovnaní s ostatnými krajinami OECD. Dobré výsledky Slovensko dosiahlo v hodnotení relatívnej príjmovej chudobe, kde dochádza každoročne k poklesu ukazovateľa (núdze). Detailnejšie výsledky sú uvedené v tabuľke nižšie podľa databázy OECD. Databáza *Ako ide život? Pohoda*. Údaje sú uvádzané ako priemerná hodnota, alebo ako hodnota deprivácie (núdze).

Tabuľka 4

Vývoj indikátorov z Databázy OECD Ako ide Život? Pohoda za obdobie 2010–2019

Oblasti	Indikátory	Typ indikátor	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Vývoj
Príjem a bohatstvo	Príjem domácnosti	Priemer	17 623	17 208	17 246	17 163	17 500	18 292	18 894	19 433	20 675	21 275	
	Relatívna príjmová chudoba	Núdz	8,00	8,20	8,50	8,50	8,80	8,50	8,50	7,30	7,70		
	Ťažkosti vyžiť		31,90	30,40	33,50	36,60	33,90	32,70	29,60	26,20	25,40	28,30	
Práca a kvalita práce	Miera zamestnanosti	Priemer	68,43	68,77	68,85	68,67	69,40	..	72,81	73,75	75,04	76,25	
	Rodový rozdiel v mzdách		14,90	15,40	16,00	14,10	14,40	13,40	13,90	15,00	15,70	13,90	
	Miera dlhodobej nezamestnanosti	Núdz	8,55	8,74	8,92	9,49	8,83	7,19	5,49	4,82	3,84	3,21	
	Mládež bez zamestnania alebo odbornej prípravy		13,88	13,98	13,59	13,98	12,85	13,25	11,94	11,97	11,00	8,83	
	Neistota trhu práce	Priemer	13,39	12,58	12,87	13,18	12,29	10,60	8,78	4,14	3,97	4,59	
	Dlhé hodiny v platenej práci	Núdz	5,41	6,12	6,48	7,02	6,23	5,59	5,03	..	..	..	
	Zárobok	Priemer	21 256	21 071	20 813	20 966	21 377	22 230	22 947	23 610	24 254	25 452	
Bývanie	Miera prepĺnenia	Núdz	29,72	29,07	28,56	29,46	28,06	27,66	27,36	26,43	25,75	25,70	
	Cenová dostupnosť bývania	Priemer	70,25	69,70	70,39	70,78	70,36	71,59	71,56	72,06	72,87	72,92	
	Preťaženie nákladov na bývanie		6,44	8,69	7,31	6,65	8,55	7,47			8,51	6,20	
	Chudobné domácnosti bez prístupu k základným hygienickým zariadeniam	Núdz	7,54	7,78	6,45	4,61	7,48	6,52	8,04	8,27	10,56	13,63	
	Domácnosti s prístupom na internet doma		49,35	55,33	72,05	70,18	76,42	77,60	78,15	78,91	78,99	80,36	
Zdravie	Očakávaná dĺžka života pri narodení	Priemer	75,60	76,10	76,20	76,50	76,90	76,70	77,30	77,30	77,40	..	
	Vnímané zdravie		63,50	63,20	65,70	65,90	64,70	65,90	66,30	67,00	66,60	..	
	Úmrtia na samovraždu, alkohol, drogy	Núdz	13,80	13,50	12,60	11,90	12,70	12,30	11,80	11,30	12,00	..	
		Priemer	21,97	..	22,66	20,33	18,75	..	..	..	..	..	
Sociálne prepojenia	Sociálna podpora	Priemer	89,60	89,52	88,97	88,29	90,22	92,34	91,88	88,09	..	91,77	
		Núdz	7,83	8,07	7,14	8,80	7,40	5,53	5,33	8,35	..	6,58	
Bezpečnosť	Pocit bezpečia v noci	Priemer	49,17	58,57	54,76	58,03	56,50	62,13	61,53	66,70	67,51	62,04	
		Núdz	44,58	35,65	39,36	34,73	34,20	30,24	31,08	26,64	28,35	30,38	
Sociálna pohoda	Životná spokojnosť	Priemer	..	..	..	6,95	..	..	..	..	7,10	..	
			..	..	..	10,93	..	..	..	12,84	11,03	..	
	Negatívny vplyv na rovnováhu	Núdz	20,06	20,06	20,06						12,84	..	

Zdroj: OECD. Databáza Ako ide život? Pohoda. Dostupné na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=HSL>

V tabuľke 4 sú uvedené pre väčšinu parametrov aj údaje za rok 2019. Medziročne rastú položky ako príjem domácnosti, zárobok, zlepšuje sa cenová dostupnosť bývania, vnímané zdravie, dĺžka života a pocit bezpečia v noci. Na druhej strane sa zvyšuje ukazovateľ deprivácie chudobné domácnosti bez prístupu k základným hygienickým zariadeniam, rast okrem roku 2019 zaznamenáva aj preťaženie nákladov na bývanie. Zlepšovanie nastáva pri dlhodobej miere nezamestnanosti, mládež bez zamestnania.

Pre porovnávanie jednotlivých databáz a výpočet pomerových ukazovateľov vo vzťahu k iným makroekonomickým ukazovateľom reálnej ekonomiky, čo je smerovanie pokračovania výskumu, je potrebné poznať spôsob výpočtu objektívne určených indikátorov.

Príjem domácnosti sa počíta ako čistý upravený disponibilný dôchodok domácností a zís-kava sa sčítaním všetkých (hrubých) príjmových tokov (zárobkov, samostatnej zárobkovej činnosti a kapitálových príjmov, bežných transferov prijatých z iných sektorov) platených sektoru domácností (SNA) a následným odpočítaním bežných transferov (ako sú dane). O príjmoch a majetku), ktoré platia domácnosti iným sektorom hospodárstva. Pojem „upravený“ v slovníku národných účtov označuje zahrnutie sociálnych transferov v naturáliách (ako sú služby vzdelávania a zdravotnej starostlivosti), ktoré domácnosti dostávajú od vlády. Tu použité opatrenie zohľadňuje aj sumu potrebnú na nahradenie kapitálových aktív domácností (t.j. obydliá a zariadenia podnikov nezapísaných v obchodnom registri), ktorá sa odpočítava od ich príjmu. Čistý upravený disponibilný príjem domácností, meraný v USD v PPP na obyvateľa v roku 2019. (OECD, Databáza)

Zárobok sa počíta ako priemerný hrubý ročný zárobok zamestnancov na plný úväzok vyjadruje priemernú ročnú mzdu na ekvivalent závislého zamestnanca na plný úväzok, ktorá sa získa vydelením celkového objemu miezd v národných účtoch (Mzdy a platy – SNA D11) priemerným počtom zamestnancov v hospodárstve spolu, ktorý sa potom vynásobí pomerom priemerných zvyčajných týždenných hodín na zamestnanca na plný úväzok k priemerným zvyčajným týždenným úväzkom pre všetkých zamestnancov (získané z výberových zisťovaní pracovných síl). Berie do úvahy hrubú odmenu zamestnancov, teda celkovú sumu pred zrážkami zo strany zamestnávateľa v súvislosti s daňami, príspevkami zamestnancov na sociálne zabezpečenie a dôchodkové zabezpečenie, poisťné na životné poistenie, odborové príspevky a iné povinnosti zamestnancov. Merná jednotka: americké doláre v bežných cenách. (OECD, Databáza)

5 Záver

Cieľom príspevku bolo zmapovať a zosumarizovať ukazovatele merajúce blahobyt, resp. kvalitu života, ako základ pre pokračovanie výskumu a porovnanie spotreby k ukazovateľom blahobytu za účelom určiť možnú nadspotrebu. V príspevku sme sa zamerali na European Quality of Life Survey – EQLS) a Index lepšieho života (Better Life Index – BLI) vrátane správy Ako si žijeme (How's live). Ide o súbor subjektívnych indikátorov získaných z prieskumov a objektívnych ukazovateľov vychádzajúcich zo štatistických zisťovaní. Pravidelná realizácia prieskumov a štatistických zisťovaní umožňuje sledovať hlavné trendy v kvalite života ľudí. V priebehu rokov dochádza k zmenám sledovaných ukazovateľov, niektoré sú nahradené, iné sú pridané. Ukazovatele boli vybrané na základe množstva štatistických kritérií, ako je relevantnosť (relevantnosť, hĺbka, politická relevantnosť) a kvalita údajov (prediktívna platnosť, pokrytie, včasnosť, porovnateľnosť medzi krajinami atď.). Tieto ukazovatele sú dobrými mierami pre posudzovanie blahobytu, najmä v kontexte porovnávania krajín.

ACKNOWLEDGEMENT

Tento príspevok je čiastkovým výstupom riešenia projektu VEGA MŠ SR č. 1/0708/20 „So-
ciálno-ekonomické determinanty trvalo udržateľnej spotreby a výroby z hľadiska vplyvu na vý-
konnosť a konkurencieschopnosť podnikov“ v rozsahu 100%.

REFERENCES

- Deaton, A. (2008). Income, Health, and Well-Being Around the World: Evidence from the Gallup World Poll. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 22, Issue 2, pp. 53–72.
- Easterlin, R. A. (1995). Will raising the incomes of all increase the happiness of all? In *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol. 27, pp. 35–47.
- Eurofound (2017), *European Quality of Life Survey 2016: Quality of life, quality of public services, and quality of society*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Fleurbaey, M. (2009). Beyond GDP: The Quest for a Measure of Social Welfare. *Journal of Economic Literature*, Vol. 47, Issue 4, pp. 1029–1075.
- Gönner, C. et al. (2007). *Capturing Nested Spheres of Poverty. A Model for Multidimensional Poverty Analysis and Monitoring*. CIFOR. Vol. 46. ISBN 978-979-1412-04-9.
- Lisý, J. (2005). *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. 2., preprac. a dopl. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2005. ISBN 80-8078-035-8.
- Noorbakhsh, G. (1998). A Modified Human Development Index. *World Development*, Vol. 26, Issue 3, pp. 517–528.
- Nordhaus, W. D. & Tobin J. (1972). Is Growth Obsolete? William Nordhaus and James Tobin. *Economic Research: Retrospect and Prospect, Economic Growth*, New York: NBER. ISBN 0-87014-254-2.
- Nordhaus, W. D. & Tobin, J. (1973). Is Growth Obsolete? *The Measurement of Economic and Social Performance: Studies in Income and Wealth*, Vol. 38, pp. 509–531.
- OECD (2020). “Executive summary”, in *How’s Life? 2020: Measuring Well-being*, OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/ea714361-en>
- OECD (2020). *How’s Life? 2020 : Measuring Well-being. How’s Life in the Slovak Republic?* Database: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/302b7f41-en/index.html?itemId=/content/component/302b7f41-en> [accessed 10.10.2021].
- Osberg, L. & Sharpe, A. (2002). An index of economic well-being for selected OECD countries In *Review of Income and Wealth*, Vol. 48, Issue 3, pp. 291–316.
- Osberg, L. & Sharpe, A. (2010). How are we doing? The Index of Economic Well-Being In *Challenge*, 2010, c. 53, s. 25–42. ISBN 978-80-205-0590-3.
- Samuelson, P. A. & Nordhaus, W. D (1992). *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 1992. ISBN 80-205-0192-4.
- Stevenson, B. & Wolfers, J. (2008). Economic Growth and Subjective Well-Being: Reassessing the Easterlin Paradox. *Brookings Papers on Economic Activity*. Vol. 1, pp. 1–87.
- Sujová, A. (2005) *Makroekonómia*. Zvolen : Technická univerzita, 2005. ISBN 80-228-1455-5.
- Samuelson, P. & Nordhaus, W. D.(2007). *Ekonomia*. Praha : Sverografia, 2007.
- Slovenská agentúra životného prostredia (2020). Indikátory kvality života. (online) Database: <https://www.enviroportal.sk/pokrok-spolocnosti/indikatory-kvality-zivota> [accessed 09.10.2021].

CONTACT

Doc. Ing. Daniela Rybárová, PhD.

University of Economics in Bratislava

Faculty of Business Management

Department of Business Economy

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava, Slovak Republic

e-mail: daniela.rybarova@euba.sk